

« TRAPUJALE EDO LEZOKO IHAUTERI JAIOBERRIA »

Jakin ondo dakigu lezoarrok Ihauteria ekitaldi berria dugula Lezon, nahiz eta Euskal Herriko zenbait lekutan zahar zaharra izan, agian beren biztanleen amets kolektiboak bezain zaharra. Baina euskal herri ezberdinetako ihauteriak begirada bortitz batez aztertu ondoren bi eratakoak direla ikusiko dugu. Alde batetik Ihauteri Urbanoa edo hiritarra, hots gure hiri haundietan ospatzen dena. Ihauteri berria, kolore eta moztorro askotakoa, ihauteri brasileiroaren kopia huts eta nortasungabea. Donostia da ihauteri sasiriojaneirotar horren hiriburua, baina zoritxarrez bere eragina izugarria da eta Euskal Herriko herri guztietara hedatu da. Tolosakoa apartekoa dugu, eta agian bera izango da bere berezko nortasuna duen euskal ihauteri urbano bakarra; bere kanta bereziak eta erritualak ederki gorde eta urteetan zehar mantendu dituelarik.

Eta bestaldetik euskal ihauteri rurala edo nekazal girokoa. Oso urruti ez dauden denboretan ia galdurik egon arren, gaur berpizten ari zaigu, eta bizi luze eta oparoa igarritzen zaio. Ildo honetatik ospatzen dira hainbat eta hainbat ihauteri. Zuberokoa, Zubieta eta Ituringo Iñotea, Altsasukoa, Sunbilakoa, Lantzekoa, Lesakakoa, Goizuetakoa, Aranokoa... Eta normalean bakoitzak bere ekitaldi berezik eta pertsonaia berezkoak ditu. Halanola, Lantzen Mielotxin, Ziripot..., Altasun momotxorroak, Zubietan eta Iturinen joaldunak..., eta beraien inguruan gauzatzen da ihauteria.

Gaur egun dana nahasturik dago. Zenbait tokitan nekazal ihauteria dute ardatz, bestetan berriz hiritarra, baina gehien gehiena ikusten dena bion sinbiosis edo nahasmena da, eta honela ihauteri urbanoan nekazal ihauteriko zenbait pertsonaia agertzen diren bitartean, ihauteri ruralean ohizko moztorroen artean pailazo, pirata, nazi, eta urbanoan erabiltzen diren bezte antzeko disfrazak ikus daitezke.

Azken bolara honetan sustraietara itzultzeko zenbait mugimendu edo korronte zabaltzen hasita dagozte, eta horregatik hauts zahar zaharretatik atera dira erdi hil edo erdi ahazturik zeuden garaiko pertsonaia ihauteritsuak. Eta hauts zaharren artean ezer ez bazen aurkitzen ere, pertsonaia eta erritual berriak asmatu eta zabaldu egin dira, Burlatako Ihauteria eta Txolin bere pertsonaia lekuko dugularik. Azken finean, ohiturak, tradizioak..., edozein unetan jaio eta finkatu bait daitezke.

Ihauteriaren bigarren denboraldia hasi zenean, hots erregimen zaharra desagertzerakoan, leku gehienetan eta baita Lezon ere, ihauteri urbanotik abiatu ez baziren ere, bai behintzat bide nortasungabe eta sinbiotiko batetik. Eta honela disfrazta umoretsuak beste zenbait herritako pertsonaiekin nahasten ziren, hemen moja haurdun bat, hor Ziripot eta han Superman.

Baina agian bada ordua Burlatakoek harturiko bideari jarraitzeko, gure irudimena bestelako bideetatik abiaerazteko. Lezo ez da garai bateko herri nekazaria, baina oraindik nekazal munduak oso eragin handia azaltzen du gure herrian, gure inguruko herri haundietan baino askoz gehiago. Kultur Batzordean asmo hau ikusirik dago, baina oraindik bideratu gabe, agian hurrengo urtean eta denon artean zeredozer egin ahal izango dugu, nahiz eta hastera bakar bakarrik ez bada ere.

Aurtengo Ihauterian eta agian inkonzienteki, eman dira zenbait pauso, esate baterako Txerrimuño eta Gazte Asanbladako gazteak eraturiko tarratada moztortua, edo Ekaitz Atsedean Taldekoek antolaturiko Trapujale izeneko pertsonaiaren inguruko desfilea eta buru moztearen errituala, edo Lezoko Dantza Eskolakoek moldaturiko dantzarien eta pertsonaien desfile alai bezain koloretsua.

Hala eta guztiz ere, eta ihauteri ruralaren ezaugarri hauekin nahasturik, korapilaturik..., hiritar ihauteriaren beste zenbait ezaugarri azaldu dira, edo hobeto esanda, jarraitu dute azaltzen, beharbada sardinaren erreketara edo ehorzketa garrantzitsuena delarik. Kontraesana da, baina Ihauteriarekin behin bakarrik bukatu daiteke, eta ihauteria pertsonifikatu nahi zuen Trapujale izeneko panpin erraldoiari igitaiarekin lepoa moztu zitzaionean aurtengoz behintzat hilda zegoen, eta ez zion inongo sardinari su eman behar izan, aurretik hilda zegoena berriro hiltzeko.

Nik hurrengo urteetako bide hontatik jarraitzea proposatuko nuke, hori bai herri irudimenak iadanik asmatu duen guztiaz baliatuz. Trapujale iadanik asmatua badago, jarrai dezagun berarekin, eta aurtengoz igitaiarekin lepoa moztu bazaio hurrengo urteetan ebaki dezaiogun behin eta berriro lepo luze hori, urtero bere presentziarekin ihauteriaren izateaz kontura gaitezen. Ondotxo dakigunez lezoarrok badugu oso izengoiti jator eta dotorea: trapujale. Nahiz eta bere esanahiaz eta sortzeaz makina iritzi eta teoria ezberdin egon, ezin dugu ezer garbirik esan bere izate arrazoiz zehatzez. Gauza da trapujale izena hor zegoela gure artean bizirik, eta Ekaitzekoek oso ondo aprobetxatu dutela ihauteri ardatza bezala ipiniz. Asmatu irudia, erdi betizu erdi xirafa primeran lorturik dago, eta pentsatzen dudanez berarekin jarraitu beharko genuke. Heriotza emateko

modua izugarri gustatu zait, eta Lantzen Mielotxin erretzen duten bitartean, hemen Lezon Trapujaleri lepoa moztuko diogu igitai zorrotz baten bitartez. Bapo. Dantzarren jazkerak gutiz egokiak beste nekazal giroko ihauterietan inspiraturik bait daude, baina zerbait gustatu ez ba zait izan da lepoa mozteko aukeraturiko eguna, nahiz eta Ekaitzekoek garbi esan asteartean sardinaren ehorzketa ospatzekoa zela ikusiz aukeratu dela izan. Ez Trapujaleri ezin zaio Ihauterietako larunbatean burua moztu, ihauteriak oraindik asteartea arte bizirik jarraitzen duelako.

Aukeran gaudenez bata edo bestea hartu beharko dugu, edo ihauteri urbanoa hartzen dugu eta erretzen dugu sardina, edo nekazal girokoa eta Trapujaleri lepoa mozten diogu. Bata edo bestea, baina hori bai asteartean ihauteriaren bukaera agertuz.

Bestaldez, bide hontatik jarraitzen baldin badugu, baditugu Lezon iadanik asmatu dauden beste ekitaldiak Trapujalaren inguruko erritualaren barruan sartzeko. Aipa dezadan berriro, gazteek antolaturiko ostiral flakuko tarrantada bere osagai edo elementu guztiekin: mozorroak, ontzi eta lapikoen soinua, antortxak..., eta baita igandeko dantzarien ibilandia. Baina kontuz, beraietaz baliatu bai, baina Trapujalaren erritualaren barruan, eta hortarako denon artean egin beharko genuke gure ihauteria borobildu, apaindu..., dantzak, kantak, eta ekitaldi berriak asmatuz, sortuz...

Ez dakit zein izango den lezoarrek hartuko duten bidea, ez dakit ere Trapujale hurrengo urtean gure kaleetatik barrena paseatuko den lepoa noiz moztuko zain, baina nere uste apalez, agindakoari jarraitzen badiogu, denon artean segida jatorra ematen badiogu, Lezok hemendik urte batzuetara bere ihauteri jator eta berezkoa izango du.

JOSEBA PRESENTACION BARANDIARAN